

Розділ IV

ОСВІТА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕС ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПОЛІТОЛОГІВ

У статті розглядаються основні проблеми, труднощі та перешкоди щодо впровадження медіаосвітніх технологій у процес професійної підготовки майбутніх політологів в умовах вищої школи України. Автором також аналізуються шляхи розв'язання цих проблем, які можуть полегшити запровадження медіаосвітніх технологій.

Ключові слова: медіаосвіта, медіаосвітні технології, медіанавчання, інформатизація, майбутні політологи.

В статье рассматриваются основные проблемы, трудности и препятствия касательно внедрения медиаобразовательных технологий в процесс профессиональной подготовки будущих политологов в условиях высшей школы Украины. Автором также анализируются основные пути решения этих проблем, которые могут облегчить внедрение медиаобразовательных технологий.

Ключевые слова: медиаобразования, медиаобразовательные технологии, медиаобучение, информатизация, будущие политологи.

This article deals with problems, difficulties and obstacles of the implementation of media-educational technologies in the process of future politologists' professional training in higher education in Ukraine. The author also analyzes the main ways of these problems' solution which can facilitate the implementation of media-educational technologies.

Key words: media education, media educational technologies, informatization, future politologists.

Сьогодні політична, соціально-економічна та культурна сфери життя України переживають динамічні зміни у контексті європейської інтеграції, сучасне суспільство характеризується розвитком глобальної інформаційної інфраструктури, в якій обмін інформацією не має обмежень, а сама інформація стає найголовнішим ресурсом. Це вимагає від спеціалістів не тільки вмінь та навичок вузького спрямування, але й уміння орієнтуватися в інформаційних потоках, бути мобільними на ринку праці, освоювати нові технології, само-навчатися, постійно поповнювати свої знання. Саме тому головним завданням системи вищої освіти України є формування та розвиток конкурентноздатного спеціаліста, з глибокою мотивацією до продуктивної професійної діяльності. Розв'язання цього завдання неможливе без удосконалення технологій навчання, а, отже, й його методів та засобів.

Освіта, на думку Д. Халперн, повинна будуватись на основі двох важливих принципів: уміння швидко орієнтуватись у постійно зростаючому потоці інформації, відокремлювати необхідне та вміння усвідомлювати та застосовувати отриману інформацію. Освіта повинна постійно розвивати самостійне критичне і творче мислення

студентів. Для цього недостатньо наявності в освітній системі тільки викладача та посібника, які відображають одну точку зору, прийнятну у суспільстві [10].

Необхідним стає широке інформаційне поле діяльності: «різні джерела інформації, різнобічні погляди на одну й ту ж саму проблему, які б стимулювали студента до самостійного мислення та пошуку власної позиції» [5, с. 13], що є максимально важливим у процесі підготовки майбутніх політологів до професійної діяльності. Сьогодні це можливо завдяки використанню медіа в освітньому процесі. Ефективному застосуванню медіаосвіти сприяють медіаосвітні технології, які передбачають залучення до навчального процесу як традиційних засобів масової інформації, так і засобів новітніх інформаційних технологій. «Існує велика кількість точок зору стосовно проблеми застосування медіаосвіти: з одного боку її розглядають як джерело знань і в той же час як перешкоду в освітньому та виховному процесах, як засіб різнобічного розвитку і водночас як фактор, що гальмує його» [1, с. 35].

Проблему застосування медіаосвітніх технологій у навчально-виховному процесі досліджували зарубіжні та вітчизняні науковці. Зокрема,

О. Федоров провів ґрунтовний аналіз теоретичних особливостей практичного застосування медіаосвіти. Проблеми використання матеріалів медіаосвіти відображено в роботах Л. Мастерман, С. Міллера, Л. Найдьоновой, Б. Потятинник, Н. Сасенко, О. Сербенської, І. Чемерис, О. Янишин та ін. Використання матеріалів медіаосвіти у навчальному процесі, перебувало в центрі наукових інтересів вітчизняних дослідників: Л. Зазнобіної, Ю. Козакова, А. Новікової, О. Мусієнка, А. Онковича, Г. Онкович, О. Спичкіна, Ю. Усова, О. Федорова, О. Черноуса, С. Шумаєвої та ін. Проблеми впливу медіаосвіти на суспільство також досліджувались у роботах зарубіжних науковців: Б. Вілсона, К. Ворснопа, М. Маклюєна, Л. Мастермана та ін.

Актуальність питання зумовлена тим, що входження України в європейський і світовий освітній простір детермінує необхідність узгодження напрямів і принципів реформування вищої освіти із загальними тенденціями розвитку в умовах інформаційного суспільства. Сучасні інформаційні медіатехнології суттєво впливають на політичний, економічний, культурний та освітній розвиток суспільства, відтак впровадження медіатехнологій в навчально-виховний процес є одним з її основних завдань. Наразі необхідно створювати та розвивати медіаосвітнє середовище вищих навчальних закладів – адекватне вимогам часу, щоб адаптувати освітній процес до змін у суспільстві в умовах глобальної інформатизації.

У зв'язку з цим актуальним є дослідження застосування медіаосвітніх технологій у процесі підготовки студентів-політологів до професійної діяльності, оскільки ця спеціальність є відносно новою, а методологічні засади для формування професійних навичок саме для майбутніх політологів потребують розробки та подальшого вдосконалення.

Отже, мета статті: окреслити проблеми та перспективи впровадження медіа-освіти у вищих навчальних закладах України.

Завдання дослідження:

– окреслити проблемність і пріоритетність розвитку медіа-освіти у вищих навчальних закладах України;

– визначити можливі шляхи впровадження медіа-освіти у вищих навчальних закладах України.

Відповідно до Концепції Впровадження Медіаосвіти в Україні, медіаосвіта у вищій школі це частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, яка покликана формувати медіаграмотність – рівень медіакультури, який стосується вміння користуватись інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, тобто розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами, осмислювати владні стосунки і типи контролю, які вони культивують [7].

Традиційно до медіа прийнято включати «пресу, телебачення, кінематограф, радіо, звукозапис і відеозапис, компютери, мережу Інтернет, телетекст, рекламні щити і панелі, домашні відеоцентри, що поєднують телевізійні, телефонні, комп'ютерні та інші лінії зв'язку» [1, с. 161]. Всім цим засобам притаманні якості, що їх об'єднують – звернення до масової аудиторії, доступність багатьом людям, корпоративний зміст виробництва і розповсюдження інформації.

Ефективному застосуванню медіаосвіти сприяють медіаосвітні технології, які передбачають залучення до навчального процесу як традиційних засобів масової інформації, так і засобів новітніх інформаційних технологій, а саме – програмно-апаратних засобів і пристроїв, що функціонують на базі обчислювальної техніки; використовують також сучасні способи і системи інформаційного обміну, що забезпечують операції збирання, накопичення, збереження, оброблення й передавання інформації [4].

Медіаосвіта майбутніх політологів має першорядне значення, оскільки саме вони одними з перших повинні сприймати медіапродукт і впливати за допомогою нього на суспільне та політичне життя країни.

Медіаосвітні технології можуть допомогти майбутнім політологам «швидше і точніше визначити своє місце в системі суспільних відносин, вибрати бажане соціальне становище та політичну позицію; сприяють становленню особистості студентів, дозволяють їм стати активними членами суспільного та політичного життя суспільства, озброєє їх необхідними знаннями, формують світогляд і розвивають творчі здібності» [1, с. 165].

Постійно працюючи із медіапродуктом, майбутній політолог стає дослідником середовища, вивчає тенденції, робить висновки, а згодом може робити узагальнення для наступних поколінь. Цим самим він «розвиває наукові знання, збільшує наукові надбання держави та сприяє її культурно-науковому та політичному розвитку» [3, с. 144].

На жаль, в Україні на сьогоднішній день на шляху запровадження медіаосвітніх технологій у навчальний процес у контексті вищої школи стоять певні проблеми та труднощі. Оскільки експериментальна робота в цій сфері тільки-но започатковується, а методологічних та теоретичних основ все ще недостатньо, то при перенесенні західного та європейського досвіду на український ґрунт нерозв'язаними та дискусійними постають питання про особливості та формат впровадження медіаосвіти.

Проблеми використання медіаосвітніх технологій у процесі підготовки майбутніх політологів будуть розглядатись нами з двох точок зору: як загальноосвітня проблема та як проблема у контексті підготовки спеціалістів у сфері політології.

Концепцією впровадження медіаосвіти в Україні, головною метою якої є сприяння розбудові в Україні ефективної системи медіаосвіти заради забезпечення всебічної підготовки молоді до

безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою медіа, формування у них медіаобізнаності, медіаграмотності і медіакомпетентності, названі основні умови реалізації і проведення широко-масштабного поетапного всеукраїнського експерименту з впровадження медіаосвіти на всіх рівнях.

Пріоритетною умовою ефективної реалізації Концепції є її наукове забезпечення. Все ще нагальним постає питання започаткування міжвідомчої програми з розвитку медіаосвіти в Україні, яка забезпечила б координацію зусиль щодо реалізації Концепції, розроблення науково-методичних засад забезпечення різних форм медіаосвіти в контексті завдань реформування вітчизняної системи освіти [7].

Важливою невирішеною проблемою в Україні щодо впровадження медіаосвітніх технологій у процес навчання у вищих навчальних закладах є удосконалення нормативно-правової бази взаємодії мас-медіа та освітніх інституцій на всіх рівнях, включення заходів з формування системи медіаосвіти до переліку державних пріоритетів інноваційного розвитку суспільства [7].

Як зазначає Разлогов К. Е., започаткувати медійну освіту у ВНЗ, де студенти не мають ніякої попередньої базової підготовки та де немає медіапедагогів із відповідною професійною підготовкою, це досить проблематично [9]. Проте, якщо медійна навчальна програма буде спрямовуватися на те, щоб зацікавити молодих людей, буде їм зрозумілою, стимулюватиме їхнє критичне мислення та спонукатиме до жвавого обговорення, то таке медіанавчання сприятиме зростаючим навичкам медіакомпетентності в майбутніх спеціалістів. Знайти зв'язок медіаосвіти із внутрішнім світом молоді особистості – ось що є важливим у пошуку мотивації до медіанавчання [8].

Наступною перешкодою до активного використання медіаосвітніх технологій виступає «неготовність фахівців системи освіти до розв'язання медіаосвітніх проблем і суперечностей, що потребує перебудови звичних форм роботи, удосконалення змісту і форм підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації, зорієнтованих на випереджувальне ознайомлення з медіаосвітніми інноваціями» [9, с. 3]. Більшість викладачів у сфері політології ще досі використовують медіазасоби лише як наочні з ціллію підвищення ефективності навчання, не використовуючи їх виховальний та розвиваючий потенціал, оскільки не знають про всі можливості медіаосвіти. Відсутність або нерозвиненість медіакомпетентності викладачів призводить до ряду особистісних, соціальних і професійних педагогічних проблем.

Особливо нагальним постає питання підготовки та перепідготовки педагогів, які безпосередньо беруть активну участь у навчально-виховному процесі студентів політологів. Це питання набуває особливого змісту, оскільки саме «у контексті політично-суспільного життя сьогодні запроваджуються такі новації» [2, с. 15], які вимагають

спеціальних знань від викладачів, які долучені саме до підготовки студентів політологів.

Наступною проблемою на шляху використання медіаосвітніх технологій виступає суспільно-політична. Дане питання особливо актуальне у контексті підготовки майбутніх політологів оскільки саме сьогодні в Україні, як і в багатьох інших країнах, гостро постає проблема зловживання владою серед державних та політичних діячів у вигляді маніпуляцій суспільством за допомогою медіа. Саме політичні науки і система підготовки фахівців галузі політології покликана запобігати даному негативному явищу, поглиблюючи навички антиманіпуляційних впливів [2].

Суспільно-політична проблема полягає у тому, що об'єктам вищої освіти в Україні – студентам бракує сформованості суспільної думки, навичок до здатності критично аналізувати та оцінювати інформацію, яку вони отримують з підручників, першоджерел, лекцій і тощо. У своїх працях А. Литвин пропонує власне трактування поняття «медіаосвіта». За його міркуваннями – це навчання на матеріалі та за допомогою засобів масової інформації, кінцева мета якого – медіаграмотність, здатність до критичного сприйняття медіаповідомлень [6].

Одне з найважливіших завдань у підготовці майбутніх політологів стосується «формування вмінь свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, тобто розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами, осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів» [12, с. 15].

Розв'язання вищезгаданих проблем запровадження медіаосвітніх технологій у процесі професійної підготовки майбутніх політологів постає нагальним завданням системи вищої освіти України.

Згідно з Концепцією Впровадження Медіаосвіти в Україні у найближчій перспективі видається доцільним створення Комісії з медіаосвіти при Науково-методичній раді Міністерства освіти і науки України та Громадської ради з медіапедагогіки і медіапсихології при Президії Національної академії педагогічних наук України, які покликані сприяти об'єднанню зусиль суб'єктів медіаосвітнього руху, ефективній реалізації їхніх ініціатив на вищому рівні ухвалення офіційних рішень. Розв'язуючи актуальні питання розвитку медіаосвіти на засадах комплексного підходу, освітні інституції повинні взаємодіяти із зацікавленими органами державної влади та місцевого самоврядування, установами різної відомчої належності та громадськими організаціями на всіх рівнях [7].

Вирішення особистісних проблем студентів-політологів на даному етапі медіаосвіти можливе шляхом використання комп'ютерних навчальних програм, мультимедійних комп'ютерних презентацій,

електронних лекцій і т. п. Також застосування медіаосвітніх технологій уможливилось за рахунок індивідуалізації та диференціації освітнього процесу вищої школи у відповідності до можливостей та потреб конкретної особистості та розвитку її творчих здібностей, культури взаємодії з медіа та медійної компетентності.

Вирішення комунікаційних проблем студентів можливе шляхом використання «дистанційних форм освіти, таких як пошук, комунікація у мережі: чати, форуми, E-mail проекти, он-лайн тьюторинги, телелекції, телесеминари і т. п. за рахунок розвитку здібності до критичного мислення, вмінь організувати пошук та збереження інформації, розвиток комунікативних здібностей та культури мережевого спілкування та зменшення почуття соціальної ізоляції» [10, с. 76].

Розв'язання професійних та особистісних проблем може полегшитись шляхом розвитку медійної компетентності, яка повинна включати окрім технічної грамотності, ще й знання про сучасні медіа та медійні системи, медіакритику, креативне використання медіа при створенні власних медіапродуктів [12].

Однією з перспектив запровадження медіаосвітніх технологій, на нашу думку, є якісне програмно-методичне та інформаційне забезпечення, зокрема створення спільних інформаційних ресурсів, програмне забезпечення роботи віртуальних медіаосвітніх груп і мультидисциплінарних тематичних конференцій, активізація міжгалузевої

і міжнародної взаємодії, здійснення спільних наукових проектів, проведення круглих столів, міжвідомчих семінарів, конференцій, фестивалів з медіаосвіти [3].

Дослідивши розвиток, концепцію та проблеми медіаосвіти в Україні, на нашу думку доцільним є впровадження наступних заходів: – теоретична і практична підготовка педагогів за питаннями медіаосвіти; – проведення навчальних семінарів по проблемам медіаосвіти; – розробка і апробація елементів системи підвищення кваліфікації педагогів; – використання інформаційно-комунікативних технологій у діяльності викладача; – мастер-класи з проведення медіалекцій; – укладання електронних підручників та посібників.

Узагальнюючи сказане, можна зазначити, що медіаосвітні технології для майбутніх фахівців у сфері політології – це навчання, що значно підвищує опанування студентами свого фаху. За допомогою сучасних технологій медіаосвіти політолог може визначати власні орієнтири в умовах надлишку різної інформації, навчитися грамотно сприймати її, розуміти, аналізувати, ранжувати політичні та суспільні події, мати уявлення про механізми і наслідки впливу на суспільство. Отже, вирішення проблем та подолання перешкод щодо запровадження медіаосвіти до фахової підготовки студентів-політологів є актуальним завданням педагогіки вищої школи на шляху побудови єдиного європейського освітнього простору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барішполец О. Медіаосвіта: зарубіжний досвід / О. Барішполец // Соціальна психологія. – Київ : Український центр політичного менеджменту, 2008. – № 3. – С. 162–170.
2. Вершинин М. С. Электронная демократия: российские перспективы / М. С. Вершинин // Технологии информационного общества – Интернет и современное общество. – СПб., 2001
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / Ілона Миколаївна Дичківська. – К., 2004. – 341 с.
4. Духаніна Н. М. Медіатехнології як мотивація студентів до навчання / Н. М. Духаніна // Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору: Вища освіта України, дод. 3. Т. V. (12). – 2008. – С. 189–193.
5. Козаков Ю. М. Педагогічні умови застосування медіаосвіти в процесі підготовки майбутніх учителів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Ю. М. Козаков. – Луганськ, 2007. – 22 с.
6. Литвин А. В. Завдання медіаосвіти в контексті підвищення якості професійної підготовки / Андрій Литвин // Педагогіка і психологія професійної освіти // Науково-методичний журнал. – 2009. – № 4. – 230 с.
7. Портал «Mediasapiens» Концепція впровадження медіаосвіти в Україні, 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.mediasapiens.kiev.ua/material/konceptsiya-vprovodzhennya-mediaosviti-v-ukrayini>.
8. Разлогов К. Е. Медиаобразование: полемический взгляд / К. Е. Разлогов, О. В. Шариков. Сборник статей. – М. : МОУ ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех», 2006. – 42 с.
9. Сахневич І. А. Упровадження медіа-освіти у вищих навчальних закладах України: проблеми та перспективи / І. А. Сахневич // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – Луцьк, 2010. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/Portal/natural/nvnu/filolog/2010_21/R4/Sakhnevych.pdf.
10. Федоров А. В. Медиаобразование: история, теория и методика : – [Монография]. / А. В. Федоров. – Ростов-на-Дону : ЦВВР, 2001. – 708 с. – ISBN 5-94153-011-0.
11. Халперн Д. Психология критического мышления / Д. Халперн // 4-е междунар изд. – СПб. : Питер, 2000. – 512 с.
12. Чемерис І. М. Формування професійної компетентності майбутніх журналістів засобами іншомовних періодичних видань / І. М. Чемерис : автореф. ... канд. педаг. наук за спец. 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. – Київ, 2008. – 24 с.
13. Fedorov, Alexander Media Education and Media Literacy : Russian Point of View – Saarbrücken : LAP Lambert Academic Publishing, 2010. – 364 с. – ISBN 3838393236.

Рецензенти: Євтушенко О. Н., д.політ.н., доцент;
Гришкова Р. О., д.пед.н., професор

© Фатєєва Д. М., 2011

Дата надходження статті до редколегії 07.09.2011 р.